

Anita Seppä

Runous, akatemia ja anarkia

Nuoren Voiman viime numeroissa esiin noussut runoutta ja kielifilosofiaa koskeva debatti laajeni myös tämän lehden sivuille Olli Sinivaaran, Sini Kainulaisen ja Jarkko Tontin puheenvuorojen myötä (4/05). Modernin – tai tarkkaan ottaen jo romanttisen – estetiikan ja toisen maailmansodan jälkeisen kielikeskeisen filosofian periaatteita lähes sellaisenaan julistavaa Sinivaaraa kritisoitiin Tontin ja Kainulaisen puheenvuoroissa melko terävästikin jo osin kivettyneiden akateemisten periaatteiden suorasta soveltamisesta nykyrunouteen.

Seuratessani tätä keskustelua itseäni jäi askarruttamaan hieman yleisempi, akateemista taidepuhetta ja siitä ammentavaa taidetta koskeva kysymys: voiko yhteiskunnallisesti vaikuttamaan pyrkivä taide olla ylipäänsä luonteeltaan akateemista? Tai kääntäen: voidaanko taiteen kriittistä vastarintapotentiaalia perustella jonkin teoreettisen dogmin, vaikkapa romanttisen estetiikan piirissä luodun ”sanomattoman sanomisen” idean tai 1800-lukulaisten eskapististen runoilijoiden vaaliman ”puhtaan kielen” ideoiden avulla, jotka nousivat esiin Sinivaaran alustuksessa?

Historiallisesti tarkasteltuna kriittinen taide on pyrkinyt koko olemassaolonsa ajan erottautumaan kaikkiin tavoin akateemisuudesta, koska jälkimmäiseen on yhdistetty monia modernille taidemytologialle vieraita arvoja kuten ei-luovuus, ei-omintakeisuus ja konservatiivisuus. Esimerkkejä akateemisen ja kriittisen taiteen vastakkainasettelusta löytyy jo lähes kahdensadan vuoden takaa: 1800-luvun alun avantgarde-taiteen varhaiset profetat Claude-Henri Saint-Simon sekä Olinde

Rodrigues julistivat jo vuonna 1825, että taiteilijan tehtävä oli sotilaallisen etujoukon (ransk. *avantgarde*) tavoin käydä suoraan vihollista kohti ja taata shokeeraavalla rohkeudellaan perässä tulevien joukkojen voitto. Näiden utooppisten reformistien toiveiden taide oli akateemisuuden ja elitismin täydellinen vastakohta: he uskoivat, että taiteen kriittinen tehtävä tuli liittää suoraan sen mahdollisuuksiin vaikuttaa massoihin ja edistää sitä kautta taloudellista ja poliittista vallankumousta.

Muutamaa vuosikymmentä myöhemmin varhaiset modernin runouden pioneerit – Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé ja monet muut – nostivat akateemisessa keskustelussa tuolloin valta-asemassa olleet arvot ja ajatukset esille lähinnä käyttääkseen niitä sylkykuppinaan. Estetistisen liikkeen taidekäsitystä ei rakennettu Akatemian, sen paremmin kuin avantgardetaiteelle tärkeän ”vapaus, veljeys, tasa-arvo”-julistuksenkaan varaan. Vastarintaa uskottiin sen sijaan voitavan harjoittaa veräytymällä kapitalisoituneesta ja utilitaristisesta todellisuudesta elitistisesti ”kirjainten puhtaaseen valtakuntaan”, kuten Baudelaire asian ilmaisi.

Vaikka sekä bakunilaisesta anarkismista ja utooppisesta sosialismista ammentava avantgarde-estetiikka että 1800-luvun puolivälin ”puhtaaseen kieleen” keskittyvä estetismi ovat hävinneet taistelun tehokkuuden ja taloudellisten voittojen nimeen vannovaa taylorismia vastaan, niiden aatteellinen perintö on jäänyt elämään modernissa taideinstituutiassa. Ei liene liioiteltua sanoa, että kriittisen nykytaiteen itsesymmärrys rakentuu yhä vahvasti

näiden 1800-luvulla käytyjen taidekeskusteluiden varaan – tietenkin sillä erotuksella, että avantgarde-taiteen ydinongelmiin on viime vuosikymmeninä liitetty myös tärkeät kysymykset sukupuolisesta, seksuaalisesta ja etnisestä tasa-arvosta sekä kriittisen taiteen naisia ja ei-valkoisia syrjineestä historiasta.

Mitä siis ajatella Sinivaaran alustuksessa esitellystä runouskäsityksestä, joka 1) totalisoi vanhanajan filosofi-estetikkojen tavoin koko runouden heterogeenisen kentän yhden estetiikan (kielipainotteinen filosofia) mittatikkulla arvioitavaksi Runoudeksi, 2) julistaa, että ”runous ei vastusta mitään erityistä, se ei tee poliittista tai sotilaallista vastarintaa jotakin selvää vihollista vastaan”, ja 3) liittää vastarinnan käsitteen lähes dogmaattisesti akateemisiin periaatteisiin, joita voitaneen nimittää nykyään – ”kuvallisen käänteeseen”, feminismiin, post-kolonialismiin, ja lukuisten muiden ajankohtaisempien keskusteluiden ilmastossa – vähintäänkin vanhentuneiksi?

Tällaisen kriittisyyden vaikutavuus paljastuu varmasti tehokkaimmin, kun se pannaan testiin ympäristössä, jossa mikään intellektuaalinen konsensus ei pidä sitä yllä ja vahvasta sen totuusarvoa. Konkreettisemmin: kuvitelkaa modernissa lännessä elävä työväenluokkainen köyhä nainen, ei-akateemisesti koulutettu romaaniväestön edustaja, marxilainen feministi tai kuvien avulla kriittistä ajattelua generoiva taiteilija Sinivaaran runousopin testieläimiksi. Räjähääkö?

Mahtaakohan modernin kriisikokemuksen hajaannuttaman subjektin ja kielen ideoiden takana sitenkin olla Joku?